

רוב ההודאות וקל ההודאות

לכאורה איזה טעם יש לומר את שניהם, הרי בכלל מאתים מנה. ונראה שבאמת מן הראוי היה לומר רוב ההודאות, משום שיש לו משמעות של ריבוי מעבר לכל דבר. כמו עשו שאמר יש לי רב. הינו יש לי יותר ממה שאני צריך. ומה שאומר קל ההודאות הוא רק כדי להוציא מן הטעות.

ברכת הטוב והמטיב על בת

הגע בעצמך, מי שלא זכה לפרי בטן במשך שנים רבות, ונולדה לו בת, וכי אינו שמח ומאושר? ונראה שאין לברך על טבעו של עולם, שטבעו של עולם הוא שאשה מתעברת ויולדת, ולכך אין לברך אלא על הטבה מיוחדת, שאף שאי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, הוא נבחר לקבל את הזכר.

ברכת הטוב והמטיב על ירושה

צריך ביאור, הרי עצם הפטירה לא יתכן שהיא **בשביל** להוריש לו את הממון.

ונראה שהברכה היא שעצם זה שהיה לו לאביו ריבוי ממון מעבר למה שהיה צריך בשביל שיהיה לו מה להוריש. והרי ריש לקיש הצטער בשעת פטירתו על דבר פעוט שהוריש, שהיה יכול לעשות דבר בעל ערך באותו הזמן. יש לדון אם הוריש אביו את הבית לבנו, אך יש זכות לאמו לדור שם, האם נחשב שהוריש את הבית או שמא כיון שאין יכול להשתמש בבית אם יברך על זה.

ביחס שבין ברכת שהחיינו וברכת הטוב והמטיב

לכאורה יש לעיין מהי ההקבלה בין ברכת שהחיינו לברכת הטוב והמטיב. הרי שהחיינו באה על כך שהחיינו, אך הטוב והמטיב באה על טובו של הקב"ה. עוד צריך ביאור, מדוע רק כשיש שני אנשים שנהנים מברכים הטוב והמטיב, הרי כל שכן כשיש אחד שנהנה ראוי לברך הטוב והמטיב.

ונראה לומר שזה מתחיל הפוך. היה ראוי לברך שהחיינו, כמו על כל דבר חדש ומשמח, אלא שכיון שברכת שהחיינו מתייחסת לחיים, הינו שהחיינו וקיימנו, וגם מתייחסת לדבר. והרי אין קשר בין החיים של ראובן והחיים של שמעון שכל אחד קיבל חיים בפני עצמו, ואילו הטובה שקיבלו משותפת לשניהם כאחת, לכך צריך למצוא נוסח לכלול את שניהם בברכה אחת.

ויש לעיין אם אינו יודע מה לברך אם שהחיינו או הטוב והמטיב, מה יברך. וכן אם בדיעבד טעה והפך את הברכות האם יצא או לא.

ונראה שהטוב והמטיב תמיד יוצא בו, משום שיש בו יחס אל ההטבה. אך שהחיינו אינו יוצא בו, משום שממעט בטובתו של מקום, שההטבה היא רק עבורו, ואילו הטוב והמטיב היא הרחבה בטובתו של הקב"ה. ואם כן במקום ספק יש לברך הטוב והמטיב.

דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה

צ"ב, הרי אם היה שותה לבד לא היה מברך שהחיינו. ומכאן חזינן שברכת הטוב והמטיב לא באה להחליף את שהחיינו בדווקא. אלא שהיא באה במקום שאי אפשר לברך שהחיינו כמו שביארנו.

ס ע"א

ביסוד ברכת שהחיינו על כלים

בגמ' יש נידון על יש לו וקנה או יש לו ובנה, וקנה וחזר וקנה. וצ"ב וכי נחלקו בדעת בני אדם האם יש להם **שמחה** או לא.

ועוד צ"ב איזו שמחה יותר גדולה, פרי חדש או בית חדש שקנה להשקעה. ומדוע לא הזכירה המשנה שמברכים שהחיינו על פרי חדש כמבואר בעירובין מ:

ונראה לומר שברכת שהחיינו יש בה שני דינים: א] ברכה על חשיבות הדבר. ב] ברכה על שהחיינו וקיימנו **לזמן** הזה. והם חלוקים במהותם. ברכה על חשיבות הדבר אזי אנו מודים על החיים שקיבלנו והתאפשר לנו בחסדו יתברך להנות מן הדברים הללו. אך ברכה על דבר המתחדש הוא לאיך גיסא, שמברך על עצם זה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. והפרי אינו אלא היכי תמצוי לציין את הזמן

החדש. ובמשנתנו מדובר על שהחיינו האמור מצד חשיבות הדבר.

ביאור שלושת הדעות בשהחיינו

יש שני אופני חשיבות כללי: א] חשיבות מצד הצורך של האדם. ב] מצד **עצם חשיבות הכלי**. למ"ד שצריך חשיבות של האדם הינו רק כשאין לו. למ"ד שמספיקה חשיבות של הכלי, אפילו בקנה וחזר וקנה.

והדעה האמצעית סוברת שאם קנה וחזר וקנה אינו מברך משום שאין חשיבות לכלי ואין חשיבות בקנייה, אך אם יש לו וקנה, יש שמחה לאדם שלאחר כמה שנים של התבססות כלכלית הגיע לאפשרות לקנות בית וכלים בעצמו.

ואפשר להוסיף בזה ביאור, שלמ"ד קנה וחזר וקנה מברך הוא משום שהדבר לקח זמן רב עד שחך פרוטה לפרוטה והגיע לכדי קניית כלי חשוב, והוא דומה לפרי שמגיע מזמן לזמן. והבן.

מברך על הרעה מעין הטובה דשקל בדקא בארעיה

נראה שכל זה דוקא כשמצטער על הדבר, ואם היה בידו למנוע את הבידקא - היה מונע. אך לו יצויר ששמח בבדקא זו, כגון שפירות שדהו לא היו כל כך טובים השנה, והשרטון שמעלה הקרקע חשובה, לו ודאי לא יברך דיין האמת.

והנה בגוף הענין צריך עיון מדוע נחשב דיין האמת אם הוא מכת מדינה. ונראה שגם על מכת מדינה יש לברך דיין האמת, לאו דווקא משום שהוא עצמו נידון [שבזה יש לדון אם יתכן שאדם יסבול מדבר שלא נגזר עליו משום מכת מדינה ויש בזה מחלוקת ואכמ"ל] אלא עצם הנהגת מידת הדין יש לברך עליה, משום שזהו רצונו יתברך להנהיג את מידת הדין מדי פעם בכדי שיהיה לאנשים יראת שמים.

מצא מציאה - כיצד מדובר

צריך ביאור, אם הצער שייגרם לו לא משתלם לו מדוע נוטל את המציאה. מוכרח להיות ששמח בדבר. ונראה שודאי מדובר שלוקח סיכון, וזהו דבר מקובל. והיה מקום לומר שמציאת המציאה היא עושר השמור לבעליו לרעתו קמ"ל שמברך על שמחת לבו ואף שיתכן שהוא לרעתו. כלומר אף שביארנו לעיל שמברכים שהחיינו על דבר חשוב, היה מקום לומר שאין חשיבות לדבר כזה שיכולה לצמוח ממנו רעה - קמ"ל ששמחת לבו העיקר.

הרי זו תפילת שוא

מאי קמ"ל שהיא תפילת שוא. וגם אם נאמר דקמ"ל שאין להתפלל על נס, מ"מ המשך המשנה קשה מה שייך לומר שלא יהיו אלו אנשי ביתי. ונראה שהיא מקום לומר שהתפילה היא **הבעת רצון לפני ה'**, ולא דוקא דבר שיכול להתקיים. כמו שדרך בני אדם לומר, הלוואי שאני הייתי זוכה בהגרלה זו. והיה מקום לומר שיוכל להביע את רחשי לבבו לפני ה' גם בדברים שאינם יכולים להתקיים. קמ"ל שאין ראוי להביע אלא דבר שיכול להתקיים באופן כל שהו. אך דברים שאינם יכולים להתקיים כלל, מהווים זלזול בתפילה, והופכים את התפילה כהתפרצות רגשות בעוד שהתפילה

באמת פועלת.

ולפ"ז אפשר להתפלל על חולים סופניים כל שאין זה נס גלוי, משום שלמעשה יש כאן הבעת רצון שהיא משובחת לפני ה'; ורק זלזול גמור בתפילה, עד כדי שהיא מגוחכת אסורה כמשנ"ת.

מרישיה לסיפיה מדריש - ביאור הענין

נראה שיש חילוק בין שני האופנים. במהלך הראשון מדובר שכבר שמע את השמועה, ומחמת בטחונו לא ירא מן השמועה. והדרגה האחרת היא שמחמת בטחונו אינו חושב בכל רגע אולי תבוא שמועה רעה. והדרגה הראשונה גבוהה יותר. וכן מוכיח המשך הענין שעצם הפחד נובע מחוסר בטחון או מחטא.

אמנם צריך עיון, מהיכן יודע שלא נגזרה עליו פורענות. ונראה שסמוך ובטוח שאם נגזר עליו דבר לא נגזר עליו לשמוע אותו קודם. וכן איתא לעיל בדף יד. כל המשביע

עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות, ואף שיכולים לקרות לו דברים רעים, מ"מ ירוויח את הזמן עד שיידע שלא יבשרו אותו בשורות רעות.

ואם יארע בי קלקלה תהא מיתתי כפרה

צריך ביאור איזה טעם יש לומר את זה. ועוד כיצד יכול אביי לחלוק על התנא ולומר שלא יזכיר את הענין שלא לפתוח פה לשטן וכי התנא לא חשב על זה. ונראה לומר שהנה המתפלל ולא נענה יש כאן איזה פגם בכח התפילה. ולכך מצהיר המתפלל ואומר שגם אם יקרה לו משהו הוא מאמין בכח התפילה, ועל כרחך שנגזר עליו כפרה לכל עוונותיו. ובימי התנאים אחזו בדרגה כזו, אך אביי סבר שאם אינו אוזח בדרגה כזו שהוא מוכן לקבל על עצמו מיתה לכפרת עוונותיו, לא יאמר את זה, משום שאז בודקים את פנקסיו לראות אם ראוי לומר את זה, וממילא בודקים את פנקסיו בכל הדברים.

שאינ דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו - אמר אביי לא לימא הכי וכו'

גם כאן נראה לבאר על אותה הדרך שביארנו לעיל, שאם יאמר האדם שאין דרך לנהוג ברפאות אלא שכך נהגו, זו דרגה גבוהה.

יהי רצון מלפניך שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה

צריך ביאור מהו הלשון כי רופא חנם אתה. עוד צ"ב מהו פשר המחלוקת בגירסאות אם כשמתרפא אומר ברוך רופא חולים או ברוך רופא חנים.

ונראה שרופא חנים פירושו שמרפא בלא פעולות. וגם כשעוסק בפעולות רפואה, מבקש מהקב"ה שירפאהו אף בלא הרפאות הינו בחינם בלא הוצאה וטרח. וכשמתרפא אם הוא אוזח בדרגה גבוהה שמכיר שכל פעולותיו אינן אלא השתדלות להסתיר הנס, יכול לומר רופא חנים אתה. אך אם אינו בעל בטחון כזה, עדיף לומר רופא חולים אתה, הינו שהקב"ה מסייע ברפאות שיועילו. ס"ע"ב

התכבדו מכובדים

וכי אין המלאכים יכולים להיכנס עמו לבית הכסא. וכי מפריע להם סירחון בית הכסא. ואפשר לבאר לפי דברי האר"י שהאומר כן לא יכשל בהרהור בדברי תורה בבית הכסא. והרי המלאכים המלווים את האדם הוא משום ששקוע בתורה, וכעת אינו יכול להיות דבוק בתורה. ולכך מבקש מהם שלא יעזבוהו הגם שמפסיק מהרהורי תורה. ביאור ברכת אשר יצר

אשר יצר - וברא

יצירה היא מלשון צורה, מלשון הצרה, יצירה היא הכינוי לצורה החיצונית של חומר הגלם לאחר עיבודו. ואף שברכה זו עיקרה על החלק הפנימי של האדם, מקדימים לשבח גם על החלק החיצוני של האדם שנאמרה בו יצירה, וייצר ה' אלוקים את האדם בצלמו. ולאחר מכן אנו עוברים למערכת הבריאה שהיא החלק הפנימי והנסתר שבאדם.

כשהאדם יוצא נקי, ניתנת לו האפשרות לחוות במוחש את האברים הפנימיים של גופו שבדרך כלל אין יחס אליהם כל זמן שמתפקדים כראוי. ולשון בריאה מבואר בכמה מקומות שהוא ענין **נקיבה**, כמו "וברא אותם בחרבותם" (רש"י **חולין מג**). והאדם נראה כלפי חוץ כגוש אחד, אך בפנים...ישנן מערכות שלמות שאותם מכנה בעל הברכה "וברא" מלשון בריאה.

חלולים - נקבים

מדוע נכפלו הנקבים פעמים. היה מספיק לומר נקבים חלולים. ונראה שמיעוט נקבים שנים, והיה אפשר לחשוב שמדובר על נקבי הפסולת, ולכך אנו מוסיפים נקבים נקבים, כלומר מדובר על הרבה נקבים. ונראה שנקבים הכוונה **מעברים**. כלומר כל מקום שיש בו מעברים בין מקום אחד למשנהו על ידי ה"צנרת" הבלתי נתפסת של הגוף [שאמרו החוקרים שאם נחבר את כל צינורות הדם של אדם אחד בקו ישר נוכל להקיף את כל כדור הארץ] מכונה נקבים. ובתוך הגוף ישנן העברות

תמידיות של דם, חמצן, חומצות, וויטמינים, מכאן לשם ומשם לכאן.

ואילו חלולים מתפרש על "חללים" שאין מטרתם להיות מעברים אלא שהחומר יישאר בפנים לנצח. או לזמן מה, כמו הקיבה, שמאחסנת את האוכל בפנים, הלב והכבד שהדם נמצא שם זמן מה עד שיוצא החוצה. וכן הכליות המעבדות את הפסולת.

גלוי וידוע לפני כסא כבודך

מה שנעשה בתוך הגוף הוא נסתר, אך לך ה' הכל גלוי וידוע. ומה שנאמר לפני כסא כבודך נראה שהוא ענין השלטון. כמו מלך יושב על כסא, ובאים לומר בזה, שבריאיותו של אדם איננה **מהלך טבעי** אלא מנוהלת מכסא הכבוד. ונבאר. אף שכל המערכות בעולם הם דבר ה' אך יש להם מהלך טבעי. אין מושג כזה שאדם זורע זרע באדמה ואינו גדל. אך בגופו של האדם גם אם ישמור על כל הכללים, עלולות להיות בו מחלות, והוא זקוק להשגחה תמידית מאת הבורא על גופו שלא יחלה. ולכך מזכירים את כסא כבודך שהוא השלטון והניהול של הקב"ה בבריאה.

שאם יפתח אחד מן החללים, או יסתם אחד מן הנקבים. אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך. שהרי החללים מיועדים לאחסון ואם למשל יש נקב בקיבה, זו בעיה חמורה. וכמו כן אם נסתם אחד מן המעברים.

רופא חולים

נראה שנחלקו האם יש לברך לפי האמת או לפי הכרת האדם. שהאמת היא שיש כאן רפואה גדולה, ובלא עשיית צרכיו כל גופו היה חולה מן הפסולת. אך מאידך אין הכרה רגשית בדבר. דעת רב שיש לברך לפי האמת. ודעת שמואל שיש לברך לפי הכרת האדם.

המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי

נראה שהוא שבח על הרגשת העייפות בעינים, ויש בה שתי דרגות. עייפות גמורה, שצריך שינת קבע, ועייפות קלה שמספיקה לה תנומה. ועל ידי התחושה הזו שהיא מורגשת בעינים בעיקר, האדם מזדרז לישן,

ומאיר לאישון בת עין

צ"ב מהו ענין זה של אישון בת עין. ונראה לומר שהאישון הוא החלק השחור שבעין כפי שפירש רש"י בתהלים. והברכה היא, שלאחר שישן האדם הקב"ה מאיר לו את העין, ושוב אין השינה נופלת עליו. כלומר עצם העייפות אינה בעין והקב"ה נותן את התחושה של העייפות בעין, ולאחר שאדם ישן, הקב"ה בחסדו מאיר לאישון בת עין.

ותהא מיטתי שלמה לפניך

צריך ביאור מה ענין זה לשינה. ואם נאמר שיכול לומר המפיל קודם שישמש, אתי שפיר, שמתפלל שלא יהיה פסול בזרעו. והבן.

והאר עיני פן אישן המוות

על משקל הפסוק בתהלים, הביטה ענני ה' אלוקי האירה עיני פן אישן המוות ויתכן שהמכוון הוא שלא ימות מתוך שנתו ויספיק לעשות תשובה. וצ"ע.

אשר נתן לשכוי בינה

צריך ביאור מדוע לברך על האור על ידי זה שהתרנגול מכיר באור. וכי לא היה ראוי לברך על האור מצד עצמו. ונראה שאי אפשר לברך על האור כיון שאין מכירים בו בזמן ההשתנות. וכיון שרק התרנגול מכיר בו, הוזכר התרנגול.

ואל תביאני לא לידי חטא לשון יחיד או רבים

בנוסח המובא לפנינו נאמר הכל בלשון יחיד. ולכאורה היה ראוי לעשות כפי מנהגינו לומר הכל בלשון רבים. וכן דעת אביי לעיל ל. לומר בלשון רבים. וצ"ע.